

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
THEORETICO - PRACTICA,

DE

DYSENTERIA
EPIDEMIA QUASI PANNONICA,
TURBULENTA EMPIRICORUM CURA, FERE CON-
TAGIOSA ET MALIGNA, SUPERIORI ANNO
VICINA DEVASTANTE LOCA,

Quam

AUSPICE DEO PROPITIO,

Et Consensu atque Auctoritate Gratiſſe Facultatis Medicæ,

IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
PRÆSIDE

DN. D. MICHAELE ALBERTI,

SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB.
CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFES-
SORE PUBLICO ORDINARIO, ETC.

FACULTATIS MEDICÆ SENIORE,

DECANO H. T. SPECTATISSIMO,

Domino Patrono, Præceptore ac Promotore suo, omni honoris cultu prosequendo

PRO LICENTIA

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILE-
GIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,
ANNO MDCCXLVII. D. DECEMBR.

HORIS LOCOQUE CONSVETIS

PUBLICÆ AC PLACIDÆ ERUDITORUM VENTILATIONI SUBJICIET
AUCTOR

CHRISTOPHORUS WEBERUS,

BISCHOFFSW. MISN. MED. PRACT. PULSNIZ.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

DISSERTATIO IN AGRICULTURAE MEDICINA
THEORETICO PRACTICA

DYSENTERIA

ET PANDERICA

TERMINATA AUCTORITATE QUAE HIC CON
TINETUR AUCTORITATE QUAE HIC CON
TINETUR AUCTORITATE QUAE HIC CON

DR. D. MICHAELIS ALBERTI

MDCCCLXXV

CHRISTOPHUS WILHELMUS

HAERLEMI

VIRIS
ILLUSTRISSIMIS ET EXCELLEN-
TISSIMIS DOMINIS
DOMINO
GOTTLOB FRIDERICO

S. R. I. COMITI
A GERSDORF,
POTENTISSIMI REGIS POLONIÆ ET ELECTO-
RIS SAXONIÆ CONSILIARIO ATQVE MINISTRO
STATUS INTIMO ORDINARIO,
DYNASTÆ IN BARUTH, BUCHWALDE, RACKEL, KEM-
NIZ, CREBA, MICKE ET HAUSWALDA,

PATRONO
LITERARUM LITERATORUMQVE
COMMUNI,

DOMINO
FRIDERICO CASPARO

S. R. I. COMITI

A GERSDORF,

DYNASTÆ IN KAUPA, KLIX, LEICHEN, UJEST,
ET TEUCHNIZ, CET.

SACR. REG. MAJEST. SARMATARUM ET SA-
XONIÆ ELECTORIS CONSILIARIO INTIMO ATQVE
MARCHIONATUS SUPERIORIS LUSATIÆ PRÆFE-
CTURÆ SUPERIORIS DIGNISSIMO PRÆFECTO

DOMINIS
PATRONIS AC MÆCENATIBUS SUIS

HANC DISSERTATIONEM INAUGURALEM

IN DEVOTI ANIMI TESSERAM

HUMILLIME

DAT, DICAT, DEDICAT

AUTOR.

PROOEMIUM.

Quum de Dysenteria epidemia quasi pannonica agere mihi sit animus, prius etiam de singularibus aëris, tellurem ubique ambientis, affectionibus, præcipue autem de ejus qualitate elastica atque expansiva, quæ maxime in barometris & thermometris & in rebus, ex quibus aër extractus, vel compressus est, apparet, non nihil præmittere lubet. Hoc, præ cæteris testantur experimenta, non solum cum vesica madida; sed & cum brutis animalibus sub antlia, quam vocant pnevmaticam, instituta. Quod si itaque aër externus, summa elasticitate donatus, subtrahatur corporibus, internus ille, qui est in sanguine & succis, supra modum se expandit, & reciprocam cordis & vasorum systolen, impedit; hinc mox cessat sanguinis circulus, & cum eo vita.

Præterea, quod sine respiratione, quæ in reciproca aëris in- & expiratione cum pulmonibus confit,

stit, nullum animal perfecte vivere possit, & quod hæc ipsa cum vitali cordis motu, pari ambulet passu. Hæc ratio est, quia sine admisso elastico aëre, in pulmonum cellularem substantiam, admodum videlicet vascularem & vesicularem, sanguis a dextro cordis ventriculo, non potest ad sinistrum redire. Si vero affluxus sanguinis, qui allicit ejus diastolen, deficit, necesse est, ut ejus etiam systoles & impulsus sanguinis ad arterias cesset & consequenter circulus sanguinis & vita. Promovetur vero sanguinis cursus per pulmones ad sinistrum cordis thalamum, per respirationem, cum inspirato aëre elastico, vasa sanguinea a calore sanguinis nimis expansa, comprimuntur, & simul etiam ipsa vasa sanguinea, minima & innumerabilia, ex quibus pulmo compositus est, explicantur, hinc fit, ut sanguis ex arteria pulmonali, ex qua non potest redire, propter valvas, ad dextrum ventriculum, transeat per pulmones in venam pulmonalem & sinistrum ventriculum. Quam utile denique ad vitales motus, systolem nempe & diastolen, solidorum & circuitum sanguinis atque humorum, moderandos, atque in debita proportione & æqualitate conservandos, aëris fluidum temperatum & elastica vi præditum, est, quod non modo per cibum & potum, sed per nares, fauces, & asperam arteriam, atque ferè per substantiam cutis porosam & tubulosam ad solidas & fluidas partes, intus penetrat; tam inferum est quoque illud ipsum vitæ & sanitati, invertendo motus ordinatos, si illud ipsum deflectit a sua

tempe-

temperie i. e. si, vel nimia humiditate, calore aut frigore excedit, vel etiam, si nimis leve & rarefactum, vel nimis compressum & grave est, vel, si nimis exhalationibus & vaporibus pravæ indolis, repletum, vim suam elasticam fere penitus, amittit, ut ad vitam & respirationem tuendam, plane fiat inutile. Etsi quidem rerum corporearum vires & proprietates non sint absolutæ, sed semper relatione corporum in quibus operationem, exercent, nitantur, adeoque pro diversitate corporum quodammodo variant; tamen, quod attinet ad aëris & ætheris fluidum longe efficacissimum & penetrantissimum, ejusque operationem & actionem, in corpora humana, id ipsum, præ aliis rebus corporeis, quandam, hac in re, possidet prærogativam, ut non tam facile ejus virtus immutetur: Calor enim utpl. agit rarefaciendo & expandendo solida & fluida, cum frigus hæc ipsa condenseret & comprimat, aër, propter exhalationem, præsertim sulphurearum materiarum copiam, ut fumi sulphuris, carbonum & fermentescibilis musti, elasticitate congrua privatus, ad respirationem, sub nimia aëris rarefactione, inutilis, homines atque animalia necat. Quales in macrocosmo ex vario & mutato atmosphæræ fluido, proveniant mutationes, diversa ventorum, pluviarum & nebularum genera testantur: Talis etiam in microcosmo corporum ad morbos dispositio, inde veniat, vel ipsi morbi, qui certis anni temporibus, certis tempestatum constitutionibus, ex certis locis & regionibus quasi proprii & valde familiares sunt, quorum

cata-

catalogum gravissimus & antiquissimus auctor HIP-
POCRATES peculiaribus Aphorismis, *Sect. III.*
quam optime complexus est; præcipue autem DY-
SENTERIA EPIDEMIA, superiori anno, hæc, ubi
commoror, vicina devastans loca, est testis; Id mihi
præ aliis videbatur singulare, quod insolito tempore,
ex tam frequenti atque subitanea aëris & atmosphæ-
ræ mutatione, caperet initium; deinde, quod plerum-
que locis in declivioribus, magna aquarum affluentia,
circumdatis, egerit radices, & denique, quod cir-
ca finem mensium Maji, Junii, Julii ac Augusti,
ferventissimo, continuo sub Euronothis flatu, exi-
stente calore, incrementum sumeret.

CAsum, quem Nobilissimus Candidatus, Medi-
cinæ Practicus Gros-Rœrsdorf, JOHANNES
GOTTLIEB VOGELIUS, eodem de Affectu,
in Dissertatione inaugurali, *de Dysenteria epide-
mica*, maxime contagiosa & maligna, superio-
ri anno, patriam devastante, Vitebergæ, die 26. Maji,
anno MDCCLVII. communicavit, adjicere & adnotatio-
nibus illustrare libet.

CASUS.

CUM primo anni præteriti Vere, mense scilicet Mar-
tio, tempestas turbida, cum nebulis frequentibus,
urgeret, non poterat non fieri, quin catarrhi, alique
varii generis morbi affligerent, subsequeretur præcipue
Mense Aprilis & Majo, * quædam dysenteria, at levior,

neque

* Febres catarrhales, ob celerem & subitam aëris & ath-
mosphæ-

neque adeo contagiosa & lethalis, quam illa, de qua in presenti agere animus est, quamque vix aliquibus adhibitis, ægroti superabant, medicamentis. At enim vero medio mensis Junii, cum tempore matutino Radebergam ire amarem, statim in vicinia Lusatiæ superioris, haud procul a domicilio nostro, oriebatur ad solis exortum, vapor crassus, densus, fœtidus & varie coloratus, fumi instar congregati apparens, qui me per dimidiam pagi patrii partem, per quam iter faciendum erat, comitabatur. Cum ego ad templum accederem, in medio, scilicet constitutum, in nebulam ad dextram, rura sylvasque propinquas petentem mihique valedicentem. Petebam quidem Radebergam, tanta tamen * cum lassitudine totius corporis, ut vix inde domum reverti licuerit. Domum reversus, adhibito ad profligandum hostem, antidoto, per has septem hebdomadas, Deo volente, incolumis mansi. Reliquorum quæ fors fuerit, misera videamus. A mese enim Julio ad Octobrem usque dysenteria grassabatur, notæ ** malignæ, quæ non procul ab habitaculo nostro,

B in

mosphæra mutationem, relinquebant, post se diarrhæas & dysenteriam albam.

* Argumenta enim a sensibus tam internis quam externis desumpta, contra quæ sexcentis causarum in contrarium allegari possint, sæpe vacillant.

Veritas, quod sit nebula unica hujus mali causa, prius est demonstranda, quam Lector etiam humillima petitione §. 8. alleg. Diss. ad credulitatem deflecti potest.

** Nunquam fuit vere, per se notæ malignæ, sed tantum per accidens, mala topicorum & euphoristicorum applicatione ac turbulenta Empiricorum cura, quod per plus quam centies exempla illustrari possit, si necesse esset.

in eadem patriæ parte, quæ inferior vocatur, primum sæviens, ab infectis, ab initio mali ita occultabatur, ut ne propinqui quidem, eosdem prius ægrotare persentiscent; quam eos atrocissime jugularos scirent, dum campanarum strepitus a multo mane ad seram usque vesperam exauditus, ingentem denunciaret stragem. Exinde malum hoc a domo ad domum per totum patriæ tractum inferiorem, ad templum usque serpit, ubi scilicet nebula per rura, sylvasque ingressa erat, reliqua pagi parte, salva manente, sine ætatis sexusque discrimine, illos etiam, qui nullos in diæta errores, commiserant, juxta & puerperas, recens natos adoritur. Quosdam in principio, lente postea ceu fulmine tactos afficiebat impetuose, cum insigni præcordiorum anxietate, cardialgia, ventris inflatione totius, torminibus, nuchæ æque ac capitis dolore exquisito, frigore, partium refrigeratione extremarum, cumque feбри ardente, siti intolerabili, appetitu deperdito, nausea, vomitu, suppressione urinæ, urina quandoque cruenta, singultu, & ad finem tendente malo, cum angina atque pustulis nigris, sub lingua & faucibus, excrementorum fetidorum nigrorum & viridum purulentorum, nec non fibrillarum & pellicularum, ab intestinis exesis, abrasarum, sanguinis dejectione. Alios atroci cum tenesmo, ingenti alvi constipatione variis spasmodorum generibus ipsis tandem convulsionibus, corripit, eosdem infectos, unius vel alterius diei spatio, summa macie conficit. In tanta rerum acerbitate, quid consilii capiant incolæ, alias pusillanimi & consternati plane ignorant. Confugiunt ad empiricos, qualibus præ cæteris **binis textoribus*, vicinia

¶ Quis non videt, quod sub hac allusione, desumpta a nomine unius

nia superbit; alii *pulverem antidyfentericum* * *Klepperbeinianum*, de quo infra pluribus agam, in usum vocant.

Alii euporiristis ita dictis & intrer eadem lacte calido crocato, quod unus ex Medicis Dresdenfibus, maxime commendat, abutuntur; sed omnibus absque effectu explorato, potius cum detrimento adhibitis. Quid igitur mirum, si ob eorum inconvenientiam, perierint. Alii rejectis omnibus medicis, medicamentisque misere cruciati, misere perire cogebantur. Alii in auxilium tunc demum vocatis medicis, cum omnia conclamata essent,

B 2

mor.

unius & statu alterius, qui est professione Textor, inest plus ingenii quam iudicii, & quoniam sacrae literae interdicit huiusmodi farinae hominibus, respondere ad eorum technas, hinc animo superfedeo tranquillo.

* hic & in §. 26. alleg. Diss. exquisitum antea §. 18. laudatum iudicium, auctoris huius Casus, maxime praelucet: ubi ex crassa sensuum exploratione, Pulverem antidyfentericum Klepperbeinianum atro notat carbone; tum tamen Physica experimentalis, exquisitiora suppeditat adminicula, ne animus frivole taxandi incitetur. Et quoniam autor compositionis huius pulveris adhuc est in vivis, derelinquo ei defensionem. Ingenue autem confiteor, hunc mihi semper voto respondisse, etsi eum non simpliciter, sed secundum exquisitam indicantium rationem, largiori simplicium atque compositarum additamento, adhibuerim.

Ejusdem indolis cum praecedenti est etiam §. 27. alleg. Diss. sinistra Hallensium Medicamentorum taxatio; propterea, secundum canonem metaphysicum; Effectus restatur de causa: concludo, Medicamenta, quae per dimidium fere seculi, nunquam ab eorum virtute recesserant, (nisi corrupta & dolosa imitatione nequitiose adulterata & circumducta fuerint) huiusmodi haud indigere taxatore & minus benigno censore.

mortis acerbiter experiri tenebantur. Sic factum ut intra quoddam temporis spatium satis breve, tertio plerumque vel quarto * post invasionem die, morbo non decimum quartum transgrediente, vel centum funera, numerarentur. Qui meæ, sese tradiderunt manui, plerumque in integrum restituti, optime & nunc valent, quam alios, & ipsorum culpa, & morbus ad summum provectus, sustulerit.

Haectenus Autoris hujus Casus verba.

Continuatio Casus.

Quamvis ex ante relatis, satis cognitum atque perspectum sit, Dysenteriam, præterito anno, viciniam Lusatiæ, devastantem, non per se, sed per accidens, mala topicorum & euphoristicorum applicatione & tumultuaria empiricorum cura, malignam fuisse; sequentibus tamen exemplis, exquisito, sub praxeos medicæ scrutinio, expertis, illustrare denuo operam navabo. Cum jam lues adjacentia vicinia loca, Lusatiæ superioris, pervassisset, & præcipue in locis declivioribus, circa fluvium pagi Breinigi & Hauswaldæ, novemdecim hominum fere edidisset cædes, & plus, quam quadraginta hominum corpora, sæda lacerata essent strage: tunc ab horum pagorum, domino hæreditario, Illustrissimo Domino S. R. I. Comite ab GERSDORFF, circa finem mensis Augusti, demandatum est mihi, ut horum afflictorum haberem curam atque convenien-

* spatium temporis, non erat tam breve, ut morbus, decimum quartum vel vigesimum primum transgrediens diem, in febrem lentam non abierit, nisi turbulenta empiricorum cura præcinderetur, quod sequentia exempla sub continuacione Casus magis magisque illustrare possunt.

venientibus succurrerem medicamentis, quam ob causam quoque pulvis antidysentericus Klepperbeinianus meae commissus fidei, praecautiori ac circumspectiori sub exhibitione, mihi fuit traditus, quem semper largiori simplici-um et compositorum additamento, adhibui non invita Minerva; Mirum certe est, quod ex quadraginta hoc malo affectis, remotis prius noxiis empiricorum medicamentis, non plus, quam tres, vel quatuor occubuerint, quorum una laborans simul Malo hysterico determinato, sub febre lenta, duo, qui methodum neglexerint praescriptam, & quartus, cujus res, sub diaphragmatis inflammatione, jam erat conclamata: caeteri omnes adhuc incolumes, Deo ter optimo maximo laudes, gratesque agunt amplas. Praeterea viginti, Dysenteria vel cum, vel sine febre catarrhale laborantes, quibus confestim ab initio, congrua adhibebantur remedia, quarto, septimo aut decimo quarto die, sine diris istis, antea recensitis, symptomatibus, exoptatissimam reperiebant opem. Reformido dicere, quod plusquam sexcenties lue infectorum, nostra in vicinia, plerumque insana empiricorum cura, miserime perierint. En! remedia inexperta atque suspecta istorum insanorum, quorum duo tantum, ex tam multis exemplis, quae mihi, fideli sub mandati prosequio, occurrerunt, communicabo.

Unus erat rusticus Breitnigenensis, quinquagenarius, nomine Martinus Hauffius, quem inveniebam, undecimo die, febris laborare ardente, siti intolerabili, virium prostratione totali, singultu continuo, & creberrima excrementorum foetidorum, purulentorumque, dejectione, ob internam praecipue diaphragmatis inflammationem, statim sub conclamato.

Cum perspicerem medicamenta , reprehendebam unciis duabus, olei Cumini in vitro, ex quo, quaternis horis, triginta guttis, & uncia una Spiritus vini cum Essentia Castorei, colorati, in vitro, ex quo, guttarum quadraginta, singulo quaternarum interstitio, porrigebantur, quæ, secundum adstantium relationem, exhibuerat, empiricus Pulsnicensis, nomine Wobbischius, professione textorum. Talpa cæcior esset ille, qui sibi persuaderet, hominem, artis medicæ & chirurgicæ plane ignarum, posse vere, quid in arte, præstare: Fucus inde est petendus: in arte chirurgica pleraque, in medica autem quædam, naturæ dependere beneficio. Si ejusmodi fortis homines autem quotidie, omnia, ex furiosa adgrediantur temeritate; tunc exercitato medico haud erit difficile, annuatim, viginta vel triginta annorare Casus censura dignos. Alter erat Juvenis, cui nomen est Bodius, quem sub valde exacerbata febre catarrhali, strictiori cute, insigni præcordiorum anxietate, exquisito capitis dolore, atque crebra excrementorum purulentorum, dejectione, magno in vitæ periculo, versari, cognoscebam. Cum inspicerem medicamenta, drachma una, olei absynthii, in vitro, guttis triginta, singulis sex horis, cum valde adstringente Mixtura ex Essentia fuliginis ac oleo Vitrioli, mixta, in vitro, guttis quadraginta, medio interstitio, fumendis, deprehendebam. Repositis hic medicamentis, substitui temperata febrilia cum involventibus & materiam acrem corrigentibus, altero die, omnia inveniebam mitiora & sequebatur eum plenaria post decimum quartum diem, restitutio.

De reliquo, quum legibus Facultatis medicæ sit sancitum, ut Candidati Medicinæ, lauream, ambientes, Specimen

cimen aliquod practicum in vulgus edant, nihil verosimilius, quam Thema, ante recensito Casui, oppositum eligere, mihi visum est. Faxit divina benignitas, ut hoc meum specimen, in numinis gloriam & decumbentium salutem vergat.

§. I.

Cum per plurimi, antiquorum atque recentiorum Theoretici & Practici, hac de materia, magno scripserint studio; hinc supervacaneum esse mihi videtur, multum, de nomine, Synonymia ac Homonymia Dysenteriae differere. *Definitio- nis nomi- nalis inter- missio.*

§. II.

Dysenteria epidemia quasi panonica est frequens cruenta, summeque dolorosa alvina dejectio, vel cum, vel sine motibus febrilibus acutioribus, ac multis diris, precipue autem, turbulenta empiricorum cura, ita auctis symptomatibus, complicata, ut notae malignitatis, haud longe abesse, videantur; inchoans insolito tempore nimirum mense Aprili, a frequenti & subitanea aeris atmosphaerae mutatione, continuabat sex sequentibus mensibus, prout nempe, quotidie, dies redderentur fervidiores & exciperentur ab noctibus frigidioribus; nec ullam respiciebat aetatem, & ne quidem infantibus in cunis, multo minus decrepitis parcebat. *Definitio realis.*

§. III.

Sedes hujus mali, secundaria, in massa humorum, ex tardiori ac celeriori transpirationis prohibita vitio, pravata, est quaerenda; primaria autem, in substantia cellulosa, tenuium ac crassorum intestinorum, cumulatim, valde subtilissimis sanguiferis, repleta, ad quod tandem, acre

acre accedit miasma, ab spumescens ac ferverescens bilis, effusione, intra canalem intestinorum.

§. IV.

*Differen-
tia*

Differt 1) a Dysenteria vulgari alba & cruenta, ratione causarum, temporis, & modi invasionis, 2) a Dysenteria vere pannonica intuitu symptomatum exacerbatorum, ut causa idiopathica ab sympathica 3) ab hæmorrhoidibus, ubi sanguis purus ante, vel simul cum fecum exelusione excernitur, & quo relative plus sanguinis egeritur, eo majores capit commodum æger, quod e contrario in dysenteria quasi pannonica, triste reliquit symptomatum, syndromen; deinde hæmorrhoides, stata communiter observant tempora, sive menstrua, sive æquinoctialia sive anniversaria; dysenteria autem quasi pannonica, insolito tempore, ob identitatem causarum, diros suos inchoat adortus.

§. V.

*Causa re-
mota.*

Est materia acris valde subtilissima, ex humorum massa, instar recrementi, in intestinorum canalem, rejecta, quæ cum bile spumescens, & effervescente excrementitia, subacre constituit fermentum, quod prius tunicam intestinorum villosam, & intra substantiam cellulofam, vasa sanguinis latentia, abradendo; deinde nerveam & carnem, erodendo, ita vellicat, ut tandem sanguis sive purus, sive purulenta mixtus materia, imo carunculæ & villi carnosus dejiciantur.

§. VI.

*Causæ an-
tecedentes
in genere,*

Frequentes frigoris ac æstus vicissitudines, medio mensis Aprilis, Maji; deinde quotidie exaucti caloris gradus, sequentibus mensibus, continuo sub Euronothi flatu, fervi-

fervidissimam progenuerunt æstatem, qua calor cum subtilissima regnavit humiditate, quæ elaterem aeris & atmosphæræ ita imminuerit, ut variæ exinde in corpore vivo mutationes existere potuerint. Quo altius enim humida, tempore fervidiori, elevantur particulæ, eo frigidiora perambulant loca, & recedunt plerumque post solis occasum, atque perfrigidas reddunt noctes. Sicuti enim locis in declivioribus & præcipue circa flumina ab radiis solis fervidis, maxima, particularum humidarum existit resolurio: ita etiam sole decedente, ibidem citior, particularum exaltarum observatur reactio & consequenter major frigoris gradus, qui has circumdat regiones.

in specie.

§. VII.

Quod pori cutis extus & intus pateant, id experimentum ex hydraulicis desumptum, docet; ubi tubus capillaris, usque ad summam extremitatem, impleri nequit, nisi parvulum habeat exitum. Arteriolæ, quo remotiores a Centro ad peripheriam ascendunt, eo angustior diameter ipsarum evadit, usque nullos sanguinis globulos transmittere valet; tunc reflectunt in venas, quæ ad summam cutis extremitatem, & ductus excretorios, glandularum subcutanearum, miliarium Stenonis & Malpighii vasa admittunt & reducunt in sanguinem. Frequentes & subitaneæ caloris & frigoris vicissitudines, commotos & circumactos humores a centro ad peripheriam & vice versa appulerunt, cum continuus ac perlonginquus Euronothi, subtili humiditate circumdatus flatus, adauxisset calorem aerisque imminuisset elaterem. Imminuto autem aeris externi elatere, aeris interni elater in sanguine ac humoribus, majus capit expandendi incrementum, quod ex-

*Modus in-
vasionis
generalis*

specialis

C

peri-

perimentum sub antlia, quam vocant pneumaticam, cum vesica madida institutum, docet; quanto major est elateris interni expansio, tanto gravior est cordis compressio; hinc fortior ac celerior redditur cordis motus, atque humores resolventes, crebriori rarefiunt circumactione; quo longior durat expansio, eo major vasorum tunicae extenduntur ac nervorum partes, a suo relaxantur tono: exinde enervatio, & major humorum impurorum, retentio indeque noxia existit depravatio.

Specialissime.

Quoniam autem circa medium ac finem mensis Junii, per plurimi hominum, ferventissimo sub solis ardore, fœnificio aut aliis operariis laboribus, manum admoventes, progressivum sanguinis humorumque cursum ita adaugebant, ut maximæ exinde existerent humorum resolutiones, quos natura, perpetuo ad peripheriam tanquam locum, his salino-sulphureis particulis congruum amandare, & per illum evacuare solet: circa vesperam autem, qua, membra madida ac defessa, locis in declivioribus, circa flumina, aura paululum frigidiori clementiorique, recreare student, repentinæ harum summe perniciosarum particularum fiunt repressiones, ac pororum cutis oclusiones: unde facile universa humorum massa, corrumpi atque depravari potest, nisi hæ repressæ atque rejectæ noxiæ impuritates, marurè e corpore proscribantur, quæ deinde pro indole sua, reliquis adhuc in sanguine existentibus biliosis ac salinis recrementiis particulis, sese insinuare solent, ac per hæc denique accessiones, ita in majorem exaltantur acredinem, ut a statu suo naturali longius recedant.

Illustratio

Si capsulam Glissonii, biliariis vasis abundantem, cum

cum cystide fellea, ob spasticam hujus fermenti excita- *ab Obser-*
tam constrictionem, a liquore suo exhaustum, Lancisus *tione.*
& Pontius invenerunt: quid porro acciderit, si bilis spu- *Applicatio*
mescens ac fervescens per ductum cholodochum ad in-
testinum duodenum deducatur, & cum aliis accedentibus
rebus fermentescibilibus, & præcipue ibidem cum ma-
jori miasmatis fermentativi copia, a turbulenta empiri-
corum cura, cumalata, commisceatur, non potest non
subtilem illam producere fermentationem, quæ constri-
ctionem spasmodicam torminosam, in intestinorum ca-
nali excitare, febrem malignam & affectum nostrum pro-
gignere valet exacerbatum.

§. VIII.

Etsi quidem timorem ac merum, formidine præ- *Cause ad-*
sentis mali, non nihil ad hoc malum propagandum con- *juvantes*
tulisse, constat; turbulenta tamen empiricorum cura spi-
rituosorum, oleorum volatilium ac summe adstringenti-
um abusus, non ad hujus mali augmentum solum, sed
& vi aucti miasmatis, si non vere, tamen quasi quid ma-
ligni produxisse, plane sum persuasus.

§. IX.

Quod quandoque nebula (quæ est mutatio in va- *Refutatio.*
pores humidos aere calidiori, in terra hætenus dentent *Cause mi-*
& transpirante, extremitate sua, aërem atmosphæri- *cus proba-*
cum super incumbentem, contingente, ab ejusque ad- *bilis de*
eo frigore, in vapores condensat) miasma acre atque *Nebula.*
summe halituosum malignum in se involvere atque re-
condere possit, non est experientiæ contrarium.

Ast miasma acre, est 1) vel Sal acre causticum inse-
storum, locis in paludinosi degentium, atque in putredi-
nem

nem abeuntium, evaporatione atque in aëre detento, valde exaltatum. *vid. LANCIS. Tract. de noxiis paludum effluviis.*

Sed nostra planities, montibus circumdata, cælo fruitur amæno & sicco atque aqua fluviali ex undis, a fonte claro ac puro, ab ejusmodi insectorum generibus ac locis paludosis, est immunis; hinc sponte cadit applicatio; Vel 2) est summe halituosum malignum, Salis volatilis corporum brutorum ac hominum, in putredinem abeuntium. Vere hoc adfirmare, aut auro Casus, non aliter esset, ac Magistratum politicum incusare negligentiae, quod absit a me, sed plane sum persuasus, eum, eandem diligentiam atque curam, ex principiis deductam, physicis, adhibuisse, quæ adhuc multis ab annis, exoptatissimo, fuit applicata, eventu: ubi demortuorum corpora non solum profunde in terram humantur, multis sæpe in unam fossam magnam coniectis; sed & multa calce viva cumulantur, quod ad celeriore cadaverum consumptionem facit, circa intensos putrefactorios motus, multamque effluviis malignorum, quibus aër contaminatur, exhalationem.

Calx enim cadavera non solum arida & salina terrestreitate sua exsiccat, integra, vel partes eorum, manus vel pedes, absorta, omni humiditate aqueo-oleosa, & salino volatili, abs quibus facile putrefactio suscitatur; sed & consumit, vi salis caustici, carnes, ad ossa usque, quæ integra auferri possunt siccissima.

Clades Kesseldorfiana incidebat, in tempestatem perfrigidam, ubi sine dubio, extremæ corporum demortuorum partes, inalgescabant, internæ autem vi intolerabilis frigoris facile exsiccati, & ab omni pernoxia humi.

humiditate, calcis viva adjectione, liberari poterant, unde nihil maligni exinde metuendum; neque minus, ab inhumatione corporum brutorum in nostra vicinia, quae dudum, circumvoluto jam anno, in plenariam abi-erant consumptionem; neque a planitie nostra, quae medio, & sub radicibus montium, spatiosa, procumbit ac undique, ab omnibus mundi plagis, diverso ventorum flatu, quotidie, novam expectat depurationem.

Hinc denuo sponte cadit applicatio, & asserto nostro probabiliori, de celeri & subitanea aeris & atmosphaerae mutatione, major affulget veritas; dum e contrario alterum de nebula, ceu minus probabile, desertum, interea in medio relinquitur.

§. X.

Quemadmodum citra sexaginta, in continuatione *Prognosis*
Casus, recensita subjecta, plusquam centies fuerunt, qui *generalis*,
fidei meae, hac sub lue, salutem eorum mandarunt, &
qui confestim ab initio, congrua medicamentorum ap-
plicatione, fuere provisi, sine tristi symptomatum syn-
drome, exoptatam facile invenerunt opem: ita nullum
relinquitur mihi dubium, quin concludam, luem præ-
dictam non per se, sed per accidens, tumultuaria em-
piricorum cura, si non vere, tamen quasi aliquid mali-
gni produxisse.

Si enim sub cutis tensione & aucto febris spasmu, *Specialis*,
Spirituosa & olea volatilia propinantur, malignitas du-
plici progigni potest modo, 1) aucto sanguinis circulo,
particulæ oleosæ sulphureæ impuræ, rapidiori circum-
aguntur cursu, & majorem acquirunt subtilitatem ac vo-
latilissatiouem, ab indole atque natura malignitatis haud

longe remotam 2) tensio cutis, si destituitur relaxatio-
ne, poros cutis occludit, ac impurorum humorum im-
pedit transpirationem ac saluberrimam sub febris, dia-
pnoen ac diaphoresin; exinde hæ depravatæ humo-
rum impuritates demandantur intestinorum canali, ubi,
cum miasmate jam incluso, adaugent vim acrem corro-
sivam, & majus excitant incendium. Adstringentium
& opiatorum inopportunos aut incongruos usus, aut
plane abusus, quorum prior, acrioribus, atque perni-
ciosis humoribus, ad inferiora occludit exitum, & ad
superiora longe nobiliora revehit loca; alter sulphure
suo halituoso expansivo, humoribus jamjam expansis,
majorem addit expandendi vim, ac efficaciam, tonicum-
que magis magisque debilitat motum. Exinde omnia
præcedenti in Casu, recensita symptomata deduci possunt.

*Specialissi-
ma.*

De reliquo, etsi quidem dysenteria in genere, o-
mnibus subjectis sensibilibus ac junioribus, plus sem-
per periculi portendar, quam robustioribus atque adu-
tis: tamen etiam, hac ab lue, senes cum infantibus, ad-
ulti cum robustioribus, gravius fuere affecti.

§. XI.

*Curatio in
genere,*

Quod vera causarum indagatio, prius præcede-
re debeat, quam possit præcipue proxima tolli causa at-
que feliciter morbus curari, nemo in dubium vocabit.
Et quoniam hac in lue, subjecta in tres, dispesci debent
classes, quarum una Dysenteriam sine febre, altera cum
febre catarrhali complicatam & tertia Dysenteriam cor-
ruptam ac turbulenta empiricorum cura, exacerbata,
constituit: Hostis autem epidemicis in morbis, non in
primis viis solum; sed in tota sanguinis atque humo-
rum

rum massa, later: hinc ergo non tam facile ac blande
duo & uero ejici ac profcri potest. Quemadmodum
 autem præ reliquis, pori cutis occlusi, occasionem ad
 existentiam causæ dederunt: ita præ omnibus, eorum
 apertura est præceleranda; deinde morbus corruptus a
 qualitatibus corruptelæ liberari, & ut ordinarius postea
 tractari debet; hinc confestim pernoxia removenda sunt
 medicamenta, & materia *corrumpens* specifica, nimirum
 subtilissima illa fermentativa, convenienti suæ ipsius spe-
 ciei modo est corrigenda, *ac* consuetis eliminanda locis:
 Denique consilio ex præceptis *desumpto*, diætericis, æ- *1) ex fonte*
 groto est succurrendum ut 1) omni studio, refrigeratio- *diarhetico,*
 nem ac coactum caveat calorem, ne nimius ad intestina
 conversus humorum adfluxus impediatur, blande versus
 peripheriam motus humorum revocari debet; 2) potus sit
 temperatus & ab omni formentatione alienus, loco cere-
 visisæ autem decoctum aliquod hordeaceum gelatinosum
 repide exhibeatur, interdum cum vitello *ovi* mixtum.

§. XII.

Ex chirurgiæ fonte hauriuntur perpauca, præter *2) chirurg-*
 Clysteres, quibus motus ad tenesnum tendentes, refre- *gico,*
 nandi, quorum promiscuus laudatur usus, 1) ex gelati-
 nosis Rasura Cornu cervi, Eboris, pedum vitulinorum,
 fucci cancrorum fluvialium. 2) Ex mucilaginosi Ra-
 dice Althææ, Herbis Malvæ, Brancæ ursinæ, Floribus
 Melilotti, Verbasci, Chamomillæ vulgaris, Seminibus Fœ-
 nu græci, Lini, Oleo Olivarum cum Therebinthina Vene-
 ra in vitello ovi soluta.

Externe quoque Cataplasmata in regione maxime
 affecta, ex frusto panis, aqua reginæ hungaricæ, aceto de-
 stilla-

stillato, oleo Menthæ, Caryophyllorum, Nucistæ, confecta, deinde ad apthas cohibendas, ex Semine Lini cum juglandibus quercinis contritis, confusione paratur oleum adstringens, quod securo tempore ac modo adhibendum.

§. XIII.

3)pharmaceutico

Specialis.

Progredior ad forum pharmaceuticum, ubi largiores apponi potuissent dapes, nisi scopus præfixus arctiores nobis posuisset limites; & quoniam jam in præcedentibus paragraphis est præmonitum: miasua halituosum malignum, morbis in epidemicis, non in primis viis tantum, sed in tota sanguinis atque humorum massa hæere: hinc prius illud est involvendum per alterantia gelatinosa, & humorum acrimoniam temperantia mucilaginosâ, interpositis leniter alexipharmacis, ad quem scopum obtinendum, adhibei pulverem antidyfentericum Klepperbeintânium vel pulverem Corticis Castarillæ, cum duobus partibus additamenti lapidum cancrorum, Cornucervi philosophice præparati, Concharum cum aceto Citri præparatarum, antimonii diaphoretici cum uno vel semissi grano massæ pilularum de Cynoglossa & Speciebus præparatis de Hyacintho; interdum B. Bronneri arcanum ex contostis hordeis & vitello ovi, pulverisato, ad miasma involvendum halituosum ac bilis defectum instituendum, adjeci. Deinde loca cutis excretoria, leni linteaminis subcalidi frictione, aperienda curavi, ut feri acrioris, ab intestinorum canale, affluxus, avocetur & ad superficiem corporis excretoria invitetur loca; Proxidentem pulverem alterantem sub vehiculo potiuncule temperate mucilaginosæ, cum guttis viginti Essentiæ alexipharmacæ temperatæ Stahlii, singulis binis aut ternis horis, porrigendum, nec intermisso Decocto hordeaceo tepide sæpe exhibendum tradidi. Tandem, alternis diebus, tempore remissiori, evacuaus, vel granorum quindecim pilularum Becheri balsamicarum correctarum, vel pulverem antidyfentericum laxativum rhabbarbarinum propinavi. Denique cessante febre cum dysenteria Mixturam ex liquore anodyno minerali Hoffmanni, & Essentiâ Aurantiorum, guttis viginti quatuor, quaternis horis, dedi & cum Mixtura tónica Stahlii, usque vires refractæ, ope divina, fuere restauratæ, continuavi.

§. XIV.

Conclusio.

Cæterum, quemadmodum rationalis medicus, summum iudicium in se ligendis & prudenter, applicandis medicamentis omnibus adhibere debet: ita in specie, utrumque, circa hunc nostrum affectum exacerbatum, requiretur; quid? per hæc pauca, præcedenti in paragrapho, denominata medicamina, divina gratia sit præstitum, ex antecessentibus satis constat. In his autem, ne prolixitatem metuum tediosam, subsistere volui. DEO T. O. M. debitas persolvo grates, pro concessis, ad hunc laborem virilibus, cui etiam perpetua sit laus, honor & gloria.

F I N I S.

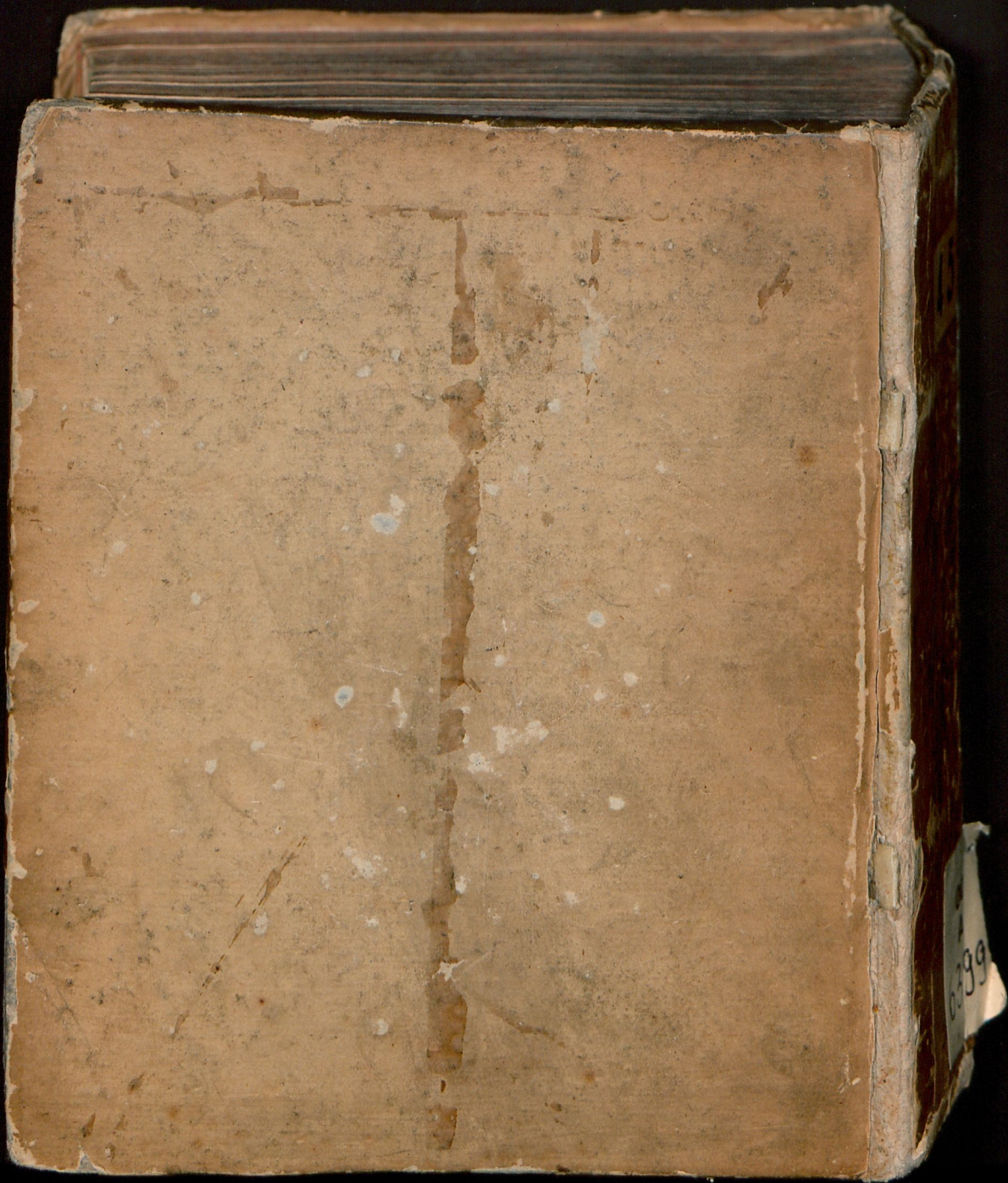
00 A 6399

ULB Halle 3
002 916 584

sb

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
THEORETICO-PRACTICA,
DE
DYSENTERIA
EPIDEMIA QUASI PANNONICA,
TURBULENTA EMPIRICORUM CURA, FERE CON-
TAGIOSA ET MALIGNA, SUPERIORI ANNO
VICINA DEVASTANTE LOCA,

Quam
AUSPICE DEO PROPITIO,
Et Consensu atque Auctoritate Gratiſſe Facultatis Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
PRÆSIDE
DN. D. MICHAELE ALBERTI,

SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB.
CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFES-
SORE PUBLICO ORDINARIO, etc.

FACULTATIS MEDICÆ SENIORE,
DECANO H. T. SPECTATISSIMO,
Domino Patrono, Præceptore ac Promotore suo, omni honoris cultu prosequendo

PRO LICENTIA
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILE-
GIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,
ANNO MDCCXLVII. D. DECEMBER.

HORIS LOCOQUE CONSVETIS
PUBLICÆ AC PLACIDÆ ERUDITORUM VENTILATIONI SUBJICIET
AUCTOR

CHRISTOPHORUS WEBERUS,

BISCHOFFSW. MISN. MED. PRACT. PULSNIZ.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.